

Я. В. Ганіткевич

**Іван Базилевич —
український клінічний фізіолог,
терапевт-геронтолог
(до 100-річчя від дня народження)**

Минуло 100 років від дня народження Івана Вікторовича Базилевича, доктора медичних наук, професора, дійсного члена УВАН і НТШ, організатора першої «клініки старості» в Інституті клінічної фізіології АН УРСР, пізніше завідувача кафедри шпитальної терапії 2-го Київського медичного інституту, автора п'яти книг і понад 50 праць з клінічної фізіології, терапії й геронтології.

Іван Базилевич народився 30 жовтня 1899 р. в с. Сельці Рівненського повіту в родині мирового судді. Прапрадід, прадід і дід його були священниками. Ще з дитячих років Іванові прищепили любов до української природи, побуту, пісень. Висококультурне оточення пробудило в ньому інтерес до науки, літератури, мистецтва.

У Луцькій гімназії, де він навчався, викладачі знайомили слухачів з українською історією і культурою, пробуджували в них національну самосвідомість. Пізніше І. Базилевич згадував: «Ми всі упевнилися, що ми українці і почули потребу робити все можливе у користь українського народу, до чого, здавалося нам, нас закликали великі історичні постаті минулого та безсмертний Кобзар» [9].

Події першої світової війни змусили в 1915 р. родину переїхати до Ставрополя, де в 1917 р. Іван Базилевич закінчив гімназію з золотою медаллю. Він вступає на медичний факультет Університету св.Володимира в Києві. Тут переживає важкі випробування цих бурхливих літ. У спогадах він пише: «Війна, Чека, голод, висипний тиф забрали життя більшості моїх друзів і приятелів, багато разів я сам був на мить від смерті, і то чудо Боже, що я зберігся...» [9].

Переносити труднощі допомагав ентузіазм студентів і викладачів. Починаючи з 3-го курсу І. Базилевич працював фельдшером у терапевтичному відділенні Київського військового шпиталю [8]. Одночасно заробляв на життя приватними уроками. Вечорами ходив на навчання до Інституту міжнародних відносин, де вивчав 4 іноземні мови, історичні та юридичні дисципліни.

У 1922 р. І. Базилевич склав державні іспити і отримав диплом лікаря. Якраз тоді комуністична влада проголосила нову економічну політику

© Я. В. Ганіткевич

(НЕП), здавалося, що життя нормалізується. Здібного молодого лікаря, що знав іноземні мови і мав практичний досвід роботи, взяв у свою клініку проф. Теофіл Яновський, найбільш авторитетний на той час у Києві терапевт, видатний науковець і практик [9]. Професорові Яновському, який раніше працював у провідних клініках Європи, зокрема у Рудольфа Вірхова, Роберта Коха, Луї Пастера, доручили організувати науково-дослідну кафедру внутрішніх хвороб у системі Всеукраїнської академії наук (ВУАН). На цій кафедрі, яка була тісно об'єднана з кафедрою і клінікою медінституту, почав працювати І. Базилевич [12]. Тут він знаходився під безпосереднім впливом І. Шмальгаузена, Є. Вотчала, керівників Академії А. Кримського, М. Василенка, Д. Заболотного, С. Єфремова. З останнім, котрого називали «сумлінням академії» І. Базилевич був у близьких стосунках як його учень. Він писав про С. Єфремова: «То дійсно був мій учитель життя» [9].

Під керівництвом Т. Яновського І. Базилевич розпочав дослідження в галузі нефрології, зацікавився питаннями діагностики. Академік Т. Яновський став не тільки його вчителем, але й другим його батьком, підтримував І. Базилевича всіма засобами, постійно рятував, коли його переслідували як «класово ворожого елемента».

За дорученням Т. Яновського І. Базилевич вивчав методи фізіології, біохімії, фізичної хімії в лабораторіях Чаговця, Радзимовської, Вашетка, Тартаковського, Волкова. Він досліджував жовчовиділення при різних захворюваннях, намагався знайти способи оцінки ступеня виведення жовчних кислот із сечею, постійно вивчав зарубіжну медичну літературу.

Увагу І. Базилевича привернули фізико-хімічні методи дослідження в клінічній лабораторії. Він зайнявся дослідженням поверхневого натягу, сконструювавши для цієї мети відповідний прилад — «клінічний капілярметр». Це був період великого зацікавлення поверхневим натягом біологічних рідин, з'явилися праці відомих європейських учених: Брінкмана (1922, 1927), Дю-Нуї (1923), Цунца (1924), Шальша (1927), московського хіміка П. Ребіндера (1927). І. Базилевич намагався використати показники поверхневого натягу сечі для оцінки ступеня виведення жовчних кислот та диференціального діагнозу жовтяниць, обґрунтував поняття «сталагмонів». У цей час він опублікував низку праць з терапії, фізико-хімічної медицини та лабораторної діагностики.

Науковій творчості молодого вченого сприяла атмосфера «українського ренесансу» або «золотого десятиріччя», коли спостерігався своєрідний розквіт української медичної думки, розвивалася українська наукова мова і медична термінологія, з'являлися нові українські підручники і періодичні видання. Все життя І. Базилевич намагався публікувати свої праці насамперед рідною мовою.

У 1928 р. І. Базилевич захистив дисертацію на тему «Поверхневий натяг сечі та його клінічне значення» й отримав звання доктора медицини і фізіології. Його опонентами були М. Стражеско, В. Чаговець і В. Радзимовська. Академік В. Данілевський запропонував відзначити дисертацію премією, пізніше вона була видана як монографія [1]. На жаль, методичний рівень того часу не дозволив підійти до отримання фундаментальних

даних про сурфактанти організму, що було зроблено вже в наш час в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця (В. А. Березовський, Ю. Горчаков) та в інших лабораторіях.

Незабаром Т. Яновський важко захворів, перед самою смертю він просив М. Д. Стражеска взяти І. Базилевича під свою опіку. В липні 1929 р. Т. Яновський помер, М. Д. Стражеско замінив його на кафедрі.

Наступні роки були нелегкими для І. Базилевича. Очевидець тих часів І. Розгін гадує: «Між тим життя в Києві ставало все тяжче і тяжче. Розпочався і безпереривно посилювався сталінський терор з політичними процесами. Панували брутальні чистки, масові арешти, безсудові покарання за сланням до таборів чи розстрілами, загальна атмосфера страху і безнадійності... Усе більш і більш людей зникало з життя і серед них численні друзі та знайомі І. Базилевича. Не минула і його ця чаша» [9]. У сфабрикованому ДПУ процесі «СВУ» засуджено лікарів-професорів КМІ В. Удовенка, В. Підгаєцького, О. Черняхівського. Взимку 1930 р. І. Базилевича та членів його родини було заарештовано [8]. Їм інкримінували різну «контрреволюцію», участь у «СВУ», релігійність, не забули і зв'язків з С. Єфремовим та іншими «ворогами народу». Після тривалих допитів І. Базилевича і його батька звільнили, заборонивши виїжджати з Києва, не дозволили працювати в Академії наук та в кадрових інститутах. Кілька разів на рік — до самого початку війни — його викликали на нові допити та «співбесіди».

На превелику силу І. Базилевич отримав посаду наукового співробітника в Інституті патології і гігієни праці, який тоді очолював В. П. Горев. Тут опальному доктору медицини довелося проводити гігієнічні дослідження праці робітників цукроварень, механізаторів. В той час, коли вірнопіддані «трубадури» захоплено оспівували працю жінок-трактористок, І. Базилевич мав мужність правдиво показати негативний вплив такої праці на жіночий організм.

Через деякий час І. Базилевичу дозволили працювати доцентом клініки внутрішніх хвороб Київського інституту вдосконалення лікарів. Тут він, окрім клінічних лекцій з терапії, викладав також клінічну біохімію і фармакологію, розпочав дослідження гемодинаміки людини за різних умов та при захворюваннях. Була розроблена складна методика одночасного визначення газового обміну (кисню та вуглекислоти), газів артеріальної й венозної крові та альвеолярного повітря, загальної кількості крові, хвилиного об'єму серця, швидкості кровообігу. Вивчали закономірності порушення гемодинаміки при різних стадіях та різних формах серцево-судинної недостатності, було зроблено висновок, що основним патогенетичним фактором є зменшення хвилиного об'єму серця, яке залежить не тільки від можливостей міокарда, але й від стану периферичних депо крові.

І. Базилевич провів серію клініко-фізіологічних досліджень впливу фізичної праці та втоми на організм здорової й хворої людини [3]. Дозоване фізичне навантаження дозволило виявити у хворих ознаки погіршення водного й азотного обміну та гемодинаміки. Такі зміни спостерігалися не лише у осіб з серцево-судинними захворюваннями, але й у хворих з ураженням нирок та печінки. Зроблено висновок, що для «печінкових» і «ниркових» хворих однаково необхідні дієта та фізичний спокій.

В експериментах на собаках І. Базилевич і Є. Стальненко вивчили характер впливу крововтрати на кровообіг в цілому та, зокрема, на легеневий кровообіг. Установлено, що при цьому виникає «розвантаження легеневого депо», подібно як при дії деяких фармакологічних засобів (гістамін, теофілін, нітрати та частково еметин), які викликають периферичну деплецію або «внутрішньосудинне кровопускання». На основі отриманих даних І. Базилевич сформулював гіпотезу «депонаційної терапії» як основи лікування гострої недостатності серця, зокрема гострого набряку легень.

На той час відбувалася реорганізація ВУАН. Після несподіваної смерті нещодавно обраного президентом ВУАН академіка Д. Заболотного, у 1929 р. академіком (1930 р.) та президентом ВУАН (1931 р.) обрали академіка АН СРСР О. О. Богомольця, тоді професора кафедри патофізіології Другого Московського університету. Після горезвісного, сфабрикованого ДПУ процесу «СВУ» почався розгром української науки. Ліквідовано не тільки відділи М. Грушевського, Інститут української наукової мови, але і такі вузько фахові структури, як медичну секцію, котру очолювали академіки О. Корчак-Чепурківський, Д. Заболотний, професор О. Черняхівський. У період реорганізації Академії наук адміністративними заходами стали витіснити з неї українську мову, все діловодство і більшість робіт переведено на російську мову. Залишилися лише поодинокі українські видання Академії, серед них «Вісті АН УРСР», редагований О. О. Богомольцем «Медичний журнал» (переіменований пізніше на «Фізіологічний журнал», з 1976 р. переведений на російську мову).

У той самий час, коли тоталітарний режим голодомором нищив і ставив на коліна українське село, коли масовими репресіями ліквідував українську інтелігенцію та українську науку, що розвинулася за «золоте десятиріччя» періоду національного відродження, режим одночасно створював сітку нових закладів, переважно русифікованих, як правило з керівними іонаціональними кадрами, що прибували в Україну. О. О. Богомолець у той час створив і очолив два інститути: Інститут експериментальної біології і патології в системі Наркомату охорони здоров'я УРСР (1931 р.) та Інститут клінічної фізіології АН УРСР (1934 р.). За рекомендацією М. Д. Стражеска О. О. Богомолець добився дозволу взяти на роботу молодого здібного доктора медицини. Так у 1934 р. І. Базилевич став співробітником О. Богомольця в Інституті клінічної фізіології, де він отримав можливість працювати на повну силу, проявити свої знання і набутий досвід. Почався новий продуктивний період наукової діяльності І. Базилевича.

У відділі рукописів бібліотеки ім. В. Вернадського НАН України зберігаються звіти Інституту клінічної фізіології, в яких читаємо (подаємо мовою оригіналу): «Д-р медицини Базилевич Иван Викторович, терапевт, 1899 г. рожд., окончил Медицинский институт в 1922 г., работает с 1934 г., беспартийный». Далі сказано, що в 1938 р. він закінчив тему «Особенности водно-солевого обмена у осіб старого віку» із розділу «Гемодинамічні порушення у гіпертонічних хворих». Керівниками цього розділу були М. Стражеско, І. Базилевич і І. Туровець. У цьому ж році заплановано нову тему: «Солевой обмен при гіпертонії». У звітах указано також, що у 1936 р.

І. Базилевич закінчив монографію «Нарис клінічної ферментології», а в 1937 р. — науково-популярну брошуру «Недокрів'я» [10].

За один тільки 1936 р. І. Базилевич публікує 10 наукових статей, зокрема про стан гемодинаміки при захворюваннях нирок і печінки, при серцево-судинних і неврологічних захворюваннях, про вплив фізичної праці та втоми на організм, в тому числі на стан газообміну, мінерального обміну, кислотно-лужної рівноваги. Тоді ж він опублікував праці про вплив зниженого атмосферного тиску на організм [4], які пізніше продовжив і розвинув М. М. Сиротинін (останній першу працю про резистентність до зниженого атмосферного тиску надрукував лише у 1940 р.). І. Базилевичу належить також перші праці в Україні про хворобу висоти, пружні властивості артерій.

Разом з тим І. Базилевич продовжував працювати над проблемами ферментології й клінічної діагностики. В 1936 р., коли в Україні наростала хвиля русифікації, у видавництві АН УРСР вийшла українською мовою (треба думати, не без підтримки акад. О. О. Богомольця) його книга «Нарис клінічної ферментології», де викладені результати спостережень автора і дані світової літератури (приведено понад 2200 джерел літератури!) в розділах: ферменти травлення, ферменти крові і клітин, методики дослідження ферментів у клініці. В передмові відповідального редактора М. Д. Стражеска читаємо: «У цій монографії автор стисло, але в той же час досить всебічно знайомить читача з сучасним станом учення про ті ферменти, які можуть цікавити клініциста... Книга написана в строгій логічній послідовності і читається з великим інтересом. Вона повинна стати настільною книгою кожного клініциста, що працює науково» [2]. Виданням цієї фундаментальної праці (обсягом 312 стор.) І. Базилевич започаткував розвиток української ензимології, вніс вагомий вклад у розвиток лабораторної діагностики в українській медицині.

Незабаром Інститут клінічної медицини видав українською (1937 р.) і російською (1938 р.) мовами науково-популярну брошуру І. Базилевича — «Недокрів'я» з передмовою М. Д. Стражеска, який дав їй високу оцінку.

Ще у 1927 р. за порадою Т. Яновського І. Базилевич почав збирати матеріали, що стосувалися клініки старечого віку. Проблемою старіння цікавився О. О. Богомолець, він створив групу для вивчення довголіття і підтримав ініціативу І. Базилевича організувати «клініку старості». І. Базилевич очолив цю групу, проводив клінічні спостереження в Києві, організував дві наукові експедиції (1937 і 1938 рр.) до Грузії для дослідження довгожителів Абхазії.

Ці наукові експедиції відбувалися в період розгулу більшовицького терору, в страшні роки «ежовщини», коли кожної ночі зникали люди, кожний чекав можливого приходу співробітників ДПУ. Особлива небезпека загрожувала українському вченому з роду священників, якого вже затримувало ДПУ та який перебував під постійним наглядом. Мабуть, тільки завдяки заступництву О.О.Богомольця, Президента АН УРСР, депутата Верховної Ради СРСР І. Базилевич в цей час залишався на волі.

Незабаром з'явилася серія праць І. Базилевича і співробітників, присвячена клініко-фізіологічному вивченню довгожителів. Це насамперед ро-

боти про різні строки метаболізму у довголітніх — водний мінеральний, жироліпідний, основний обміни і невидима втрата маси.

У 1938 р., коли в Києві проводилася чи не перша в Європі конференція з проблеми старіння, проф. І.Базилевич виступив з доповіддю «Синдром нормальної старості». Він вважав, що старість слід розглядати як термінальну стадію нормального розвитку людини, а не як якийсь патологічний процес. Низку повідомлень зробили співробітники І. Базилевича. Тоді ж з'явилася у «Медичному журналі» його друкована праця на цю тему [5]. Проблема старіння стала провідною в подальшій науковій діяльності І. Базилевича.

Наприкінці 1938 р. завдяки підтримці О. Богомольця, М. Стражеска, В. Чаговця та В. Іванова Івана Базилевича обирають професором кафедри шпитальної терапії 2-го Київського медичного інституту. За десять років після захисту докторської дисертації він нарешті отримав можливість очолити науково-педагогічний колектив, готувати молодих фахівців. З властивою йому енергією він налагоджує роботу клініки, добивається значного збільшення кількості ліжок, залучає до цієї роботи доцентів, асистентів, ординаторів і аспірантів. Йому вдається сформувати при кафедрі наукову групу з 5 співробітників.

Проф. І. Базилевич, зберігаючи зв'язки з О. Богомольцем, налагоджує науково-дослідну роботу в галузі геронтології та геріатрії. По суті, клініка І. Базилевича стає першим геронтологічним і геріатричним центром в Україні. Під керівництвом проф. І. Базилевича працюють його колеги, співробітники та учні — Богданович, Ц. Бронштейн, Н. Грузевич, Є. М. Єрусалимська, В. Іванов, Г. Левкович, Є. М. Мазуровська, Л. І. Правдіна, Ф. Примак, М. С. Ротенфельд, Є. С. Стальненко, І. Г. Тонконогий, Г. Фельберг, А. Янченко та ін. Вони утворили зачаток наукової школи проф. І. Базилевича.

В «Медичному журналі» АН УРСР публікується серія статей про результати всебічних клініко-фізіологічних досліджень довгожителів. Першою в цій серії опублікована стаття про водний обмін. Досліджували перебіг водної спроби у групи довгожителів, визначали гідратацію крові, вміст гемоглобіну, хлоридів, сухий залишок, враховували стан нирок і печінки. Виявлено характерні фазні зміни результатів водної спроби, що пов'язані з меншим діурезом і меншою потребою у воді. Зміни крові у довгожителів були відмінними від молодих осіб та хворих. Стрибокподібні коливання вказують на відсутність тонкої адаптації регуляторних механізмів, можливо, зв'язані з гіпофізарною дисфункцією. Основним проявом старості є зниження здатності тканин і крові фіксувати воду і поступово видаляти її надлишок з організму.

В статті І. Базилевича і Л. І. Правдіної про жироліпідний обмін у довгожителів наведені результати обстежень 28 осіб віком від 90 до 120 років. Стан здоров'я обстежених був задовільним, не було виявлено ознак старечих захворювань, зокрема атеросклерозу. Приведені також результати Сухумської експедиції про вміст холестерину у крові 7 абхазьких стариків віком від 100 до 142 років. Порівняно з молодими суб'єктами та особами середнього віку у довгожителів виявлено підвищення вмісту в крові загаль-

них ліпідів і жирних кислот, збільшення вмісту всіх фракцій: нейтральних жирів, холестерину і фосфатидів. Відсоток естерифікації холестерину та ліпідні індекси знаходилися в межах норми. Показано, що гіперліпідемія залежить від більш-менш рівномірного збільшення вмісту всіх жироліпідних складових крові. Причиною виявлених змін вважають, з одного боку, ослаблення ліпофільної тенденції тканин, переміщення жирів і ліпідів із тканин-депо в інші органи, а з другого — інволютивні процеси, що призводять до руйнування клітинних елементів, дезінтеграції протоплазми та порушення зв'язків між білками та жирами і ліпідами. У стариків може спостерігатися як «транспортна ліпемія», так і «ліпемія цитолітичного генезу» при ослабленні «ліпоматозної тенденції тканин». Незважаючи на ці порушення обміну, у довгожителів не було явищ атеросклерозу, в судинах спостерігали лише вікові зміни.

На основі отриманих результатів і трирічних клінічних спостережень автори стверджують, що атероматозний артеріосклероз не властивий нормальній фізіологічній старості, а становить патологічне, хоч і дуже часте ускладнення її, яке призводить до одряхління і передчасної загибелі.

В статті про мінеральний обмін у довголітніх стариків І. В. Базилевич та І. Л. Правдіна наводять результати обстежень 36 довгожителів віком від 89 до 142 років. Автори з глибоким знанням світової літератури аналізують процеси трансмінералізації в організмі старезних осіб, роль кісткової системи, особливості поєднання остеопорозу з імпрегнацією мезенхімальних тканин, баланс кальцію і фосфору, в таблицях приводять детальні дані про особливості балансу кальцію і фосфору при різних захворюваннях і станах. Дослідженнями авторів встановлено, що у довгожителів, які є в стані повного здоров'я, кількість кальцію, калію, магнію, хлоридів і фосфатів у крові та їх добове виділення з сечею знаходяться в тих межах, що у молодих людей і осіб середнього віку. Клінічні обстеження не виявили у цих довгожителів старечого остеопорозу і ламкості кісток. Ці дані вносять ясність у розмежування явищ нормальної і патологічної старості. Слід відзначити, що І. Базилевич одним з перших в Україні привернув увагу до явища остеопорозу у осіб похилого віку.

У цьому ж 1940 р. проф. І. Базилевич опублікував статтю про «невидиме дихання» (*perspiratio insensibilis*) і основний обмін у довголітніх. Обслідуваних зважували на спеціальних, дуже чутливих вагах з точністю до 3 г що 15 хв протягом 3 год, збирали видихуване повітря і сечу. 22 обстежених мали вік від 87 до 110 років. Досліди виявили, що невидима втрата маси у здорових довгожителів різко зменшена; величина основного обміну зменшена не так різко. 85—95 % втрати маси зумовлені виділенням води шкірою і легеньями. Зниження «невидимого дихання» зв'язане зі зменшенням хвилинного об'єму дихання та віковими змінами шкірного покриву, воно свідчить про ослаблення відповідних адаптаційних механізмів, зокрема за умов підвищення температури і вологості зовнішнього середовища.

Цими статтями закінчився період праці проф. І. Базилевича при тоталітарному режимі на українській землі. З початком війни І. Базилевич кілька місяців хворів. Йому вдалося уникнути нагляду НКВД і насильної евакуації, яка для багатьох українців закінчилася трагічно (згадаємо акад. Ки-

рила Студинського, акад. Агатангела Кримського, Петра Франка). В окупованому Києві він спочатку працює лікарем-терапевтом. Коли київським медикам і науковцям, які з різних причин не евакуювалися на Схід, вдалося відкрити медичний інститут, щоб готувати лікарів для цивільного населення, проф. І. Базилевич читав у ньому курс внутрішніх хвороб. Зрозуміло, залишитись у звільненому Києві означало для І. Базилевича з приходом військ НКВД щонайменше потрапити в концтабори ГУЛАГ'у.

З болем у серці залишав він рідну землю. В листі до І. Розгона писав: «Перед тим я мав ще щастя побути пару тижнів на селі коло Броварів і востаннє вдихнути красу українського пейзажу і побуту... а наших «останніх днів» ми мандрували по любому Києві, прощаючись із ним, і щовечора сиділи з друзями на Володимирській гірці, як зачаровані таким знайомим і рідним краєвидом...» [9].

Емігрувавши на Захід, І. Базилевич працював у шпиталях Німеччини, організував лікарні для переміщених осіб, продовжував і за таких нелегких умов займатися науковою роботою. Він брав участь у двох з'їздах українських лікарів у Німеччині, став одним із засновників і дійсних членів Медичної секції Української вільної академії наук (УВАН) поруч з такими українськими вченими, як Б. Андрієвський, Є. Гімелрайх, М. Міщенко, В. Плющ, В. Радзимовська [7]. Тут він познайомився з німецькими професорами Файлем, Абдергальденом, Фольгардом, які знали його праці. Вони допомагали І. Базилевичу вижити в цей важкий час, захищали його від гестапо, допомогли написати німецькою мовою монографію «Синдром нормального старіння». Кілька клінічних праць він опублікував французькою мовою.

По закінченні війни І. Базилевичу пропонували посади професора на кафедрах у Єні та Франкфурті-на-Майні, від яких він відмовився.

У 1949 р. завдяки допомозі американського лікаря А. Берджеса І. Базилевич виїхав до США. В державному шпиталі в Говарді (штат Род Айленд) він спочатку працював резидентом, а після складання нострифікаційних іспитів — терапевтом-геріатром. Під кінець життя був медичним директором геріатричного відділу, став членом АМА, Американського геронтологічного товариства. Незважаючи на труднощі нових умов життя і праці, він не залишив наукових пошуків, у США опублікував понад 10 праць українською та англійською мовами, зокрема про медичні аспекти нормального старіння, біологічний процес старіння. Він допрацював і переписав англійською мовою свою монографію про клініку нормального старіння. Перша частина книги (13 розділів із 30) вийшла друком у 1959 р. [11]. Англомовні геронтологічні праці принесли проф. І. Базилевичу визнання в Америці та в усьому світі.

У 1955 р. у «Лікарському віснику», який почало видавати у Нью-Йорку Українське лікарське товариство Північної Америки (УЛТПА), була опублікована стаття І. Базилевича, присвячена 25-річчю від дня смерті академіка Теофіла Яновського [6]. Це чи не єдина праця, в якій всебічно, без замовчування, висвітлена постать видатного лікаря, вченого і громадянина, даються приклади його великого гуманізму, релігійної віри, українського патріотизму, приводяться факти дискримінації його тоталітарним ре-

жимом. У цьому ж журналі у 1961 р. з'явилася остання прижиттєва стаття вченого «Міокардіальний інфаркт», де описано великий вклад в розробку проблеми українських вчених — В. Образцова, Т. Яновського, М. Стражеска, П. Кучеренка.

Вже після смерті І. Базилевича в цьому журналі опубліковано велику його працю — «Біологічний процес старіння».

Важкі переживання, перенапруження в роки переслідувань, негаразди перших років еміграції не минули безслідно, здоров'я вченого було підірване.

Помер Іван Базилевич 11 грудня 1965 р. в м. Провіденс. Довгий час тільки українська лікарська діаспора зберігала пам'ять про вченого [7, 9, 12].

І. Базилевич міг би стати на своїй землі видатним керівником передової в світовій науці української наукової школи. Своїми працями він вніс вагомий вклад у розвиток в Україні клінічної фізіології, ензимології, геронтології, дав початок новим напрямкам досліджень, які пізніше були продовжені без посилання на його пріоритет. Грубе втручання режиму в розвиток науки, використання репресивних органів замість чесної наукової конкуренції повернуло її розвиток в бік від української культури, на шлях забуття і зречення своїх історичних коренів, вилучення з науки в УРСР національних джерел.

Як за своїм походженням із роду священників, так і за своєю життєвою позицією проф. І. Базилевич був приречений тоталітарним режимом. Адже практично всі його колеги-українці, засновники українських за формою і змістом наукових медичних шкіл, були викреслені з історії медицини в УРСР, знищені фізично або в кращому випадку приречені на тихе забуття.

Окремі праці І. Базилевича в УРСР цитували винятково рідко. З покажчика літератури вилучили статтю І. Базилевича про О. Богомольця — «Борець за довголіття» («Комуніст», 1941, 25 квітня). В нових працях і оглядах з клінічної фізіології, лабораторної діагностики, геронтології та геріатрії доробок проф. І. Базилевича повністю замовчувався.

З нагоди 100-річчя від дня народження вченого необхідно повернути в українську медичну науку ім'я і науковий вклад проф. Івана Вікторовича Базилевича — лікаря і теоретика медицини, відданого сина свого народу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Базилевич І.В.* Поверхностное натяжение мочи и его клиническое значение (Экспериментально-клиническое исследование из факультетской терапевтической клиники Ф.Г.Яновського и лаборатории патол. физиологии — директ. Т.Вашетко). — Киев. Киевск. Мед. ин-т. Київ. друк. — 1928. — 312 с.
2. *Базилевич І.В.* Нарис клінічної ферментології. — Київ: Вид-во АН УРСР. Ін-т клінічної фізіології. Відпов. Ред. М.Д. Стражеско. — 1936. — 312 с.
3. *Базилевич І.В.* Про гемодинамічні зрушення в серцево-судинних хворих при втомі // Мед. журн. — 1936. — № 2. — С. 521-533.
4. *Базилевич І.В.* Об изменениях в организме здоровых людей под влиянием понижения атмосферного давления. — В кн.: Недостаточность кровообращения. Тр. Конф. — Киев. 1936. — С. 239-258.
5. *Базилевич І.В., Туровець І.М.* До проблеми старості // Мед. журн. — 1938. — Т. VIII, Вип. 1. — С. 7-108.

6. *Базилевич І.В.* Теофіл Яновський (1860–1928) // Лікарський вісник. – 1955. – Ч. 2(4). – С. 23-28.
7. *Плющ Василь.* Медична наука в Україні у першій половині ХХ-го сторіччя // Матеріали до історії української медицини. Нью-Йорк.–Мюнхен. – 1975. – Т. 1. – С. 102, 104, 108,151.
8. *Пундій Павло.* Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Кн. 1. Естафета поколінь національного відродження. Львів – Чикаго. – 1994. – С. 22-23.
9. *Розгін І.* Проф. Д-р Іван Базилевич // Лікарський вісник. Нью-Йорк. – 1964. – Ч. 2(33). – С. 40-48.
10. *Рукописний* відділ Державної наукової бібліотеки України ім. В.Вернадського. №№ Х30422, Х30432, Х30433.
11. *Basilevich I.* The Medical Aspects of Natural Old Age. An Introduction to Clinical Gerontology. – Munich. – 1959. – 317 p.
12. *Professor I.V.Basilevich (Obituary)* // Rev. of Eastern Med. Sciences. Munich. – 1965. – № 4.